

Shri Shivaji Education Society, Amravati's
Science College, Congress Nagar, Nagpur

Lecture Series Report

**Lecture Series on the 126th Birth Anniversary of Dr. Panjabrao alias
Bhausaheb Deshmukh!**

To commemorate the 126th birth anniversary (post-centennial silver jubilee year) of Dr. Panjabrao alias Bhausaheb Deshmukh India's first Agriculture Minister, a member of the Indian Constituent Assembly, and the founding president of Shri Shivaji Education Society Science College, Congress Nagar, Nagpur (run by Shri Shivaji Education Society, Amravati), organized a grand celebration. In honour of this occasion, a lecture series was also held at various locations in Nashik district.

Report

Special Lecture on the 126th Birth Anniversary of Dr. Panjabrao alias Bhausaheb Deshmukh on the topic “*Lokmaharshi Dr. Panjabrao Deshmukh: Life and Work.*”

Date: December 5, 2024

Time: 2:30 PM

Venue: Auditorium, Academic Building, Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University, Nashik.

Chief Speaker: Hon’ble Shri. Hemant Vasudevrao Kalmegh

(Executive Member, Shri Shivaji Education Society, Amravati)

Chairperson of the Event: Hon’ble Dr. Jogendra Singh Bisen

(Pro-Vice Chancellor, YCMOU Nashik)

Objective of the Event: To revisit and reflect on the contributions of Dr. Panjabrao Deshmukh and to promote his visionary ideas for the development of rural India.

Organizers: Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University, Nashik, in collaboration with Science College, Congress Nagar, Nagpur, runned by Shri Shivaji Education Society, Amravati

Program Highlights: Hon’ble Shri. Hemant Kalmegh sir delivered an in-depth talk on the topic “*Lokmaharshi Dr. Panjabrao Deshmukh: Life and Work.*” He offered insightful commentary on Dr. Deshmukh’s vision of a self-reliant rural India, his planning initiatives from 1951, and his significant contributions to the fields of agriculture and education.

On December 28, 2024, a special lecture was organized on the 126th birth anniversary of Education Pioneer Dr. Panjabrao Deshmukh, jointly by Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University, Nashik, and Science College, Congress Nagar, Nagpur, managed by Shri Shivaji Education Society, Amravati. The lecture was presented on the topic “*Lokmaharshi Dr. Panjabrao Deshmukh: Life and Work.*” The event took place in the university's academic building under the guidance of Hon. Vice Chancellor Prof. Sanjeev Sonawane. The chairperson of the event was Hon’ble Pro-Vice Chancellor Dr. Jogendra Singh Bisen. On the stage were governing body member Hon’ble Dr. Sanjeevani Mahale, Director Dr. Jaydeep Nikam, and Principal of Science College Hon’ble Dr. Omraj Deshmukh.

The keynote speaker, Hon’ble Shri. Hemant Vasudevrao Kalmegh (Executive Member, Shri Shivaji Education Society, Amravati), provided a detailed review of Dr. Panjabrao Deshmukh’s work. He guided the audience on Dr. Deshmukh’s vision of self-reliance for rural India and his contributions to the fields of education and agriculture. Hon’ble Kalmegh sir explained the dream that Dr. Panjabrao alias Bhausaheb Deshmukh envisioned for rural India in 1951. He highlighted Bhausaheb’s significant social work, including the establishment of hostels for students, the importance of labor alongside education, and the 'Earn and Learn' scheme. Hon’ble Kalmegh sir also shed light on Bhausaheb’s efforts for untouchable students and his thoughts on social equality.

In his presidential address, Dr. Jogendra Singh Bisen praised Dr. Panjabrao Deshmukh’s multifaceted contributions and urged for a deeper study of his work.

The program began with a welcome address by Dr. Gajanan Jadhav. The event was anchored by Dr. Poonam Wagh, and Dr. Omraj Deshmukh delivered the vote of thanks.

The event was organized by Dr. Madhukar Shewale, Director of the University's Internal Quality Assurance Cell, and his team. University officials, faculty members, staff, and academic coordinators attended the event in large numbers.

He emphasized the following key points:

1. **Social Reform:** He set an example of social equality by providing meals to students from untouchable communities.
2. **Educational Contributions:** Through the establishment of Shraddhanand Hostel, the 'Eam and Learn' scheme, and the conceptualization of Shivaji Lokvidyapeeth, he made remarkable strides in education.
3. **Agricultural Contributions:** As Agriculture Minister, he organized a Global Agriculture Exhibition in Delhi in 1961.

Presidential Address: Pro-Vice Chancellor Dr. Jogendra Singh Bisen urged for a deep study of Dr. Deshmukh's work in the field of social reform.

Other Distinguished Guests:

- Dr. Sanjeevani Mahale (Governing Body Member)
- Dr. Jaydeep Nikam (Director)
- Principal Dr. Omraj Deshmukh

The event was organized by Dr. Madhukar Shewale, Director of the University's Internal Quality Assurance Cell, and his team. University officials, faculty members, staff, and academic coordinators attended the event in large numbers.

Program Management:

- **Welcome Address:** Dr. Gajanan Jadhav
- **Anchoring:** Dr. Poonam Wagh
- **Event Coordination:** Dr. Madhukar Shewale and his team

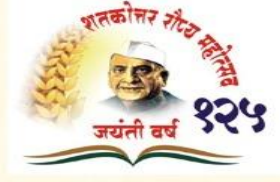
श्री शिवाजी शिक्षण संस्था, अमरावती

विज्ञान महाविद्यालय, नागपूर

ज्ञानगंगा घरोघरी

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त
विद्यापीठ, नाशिक

यांच्या संयुक्त विद्यमाने

डॉ. पंजाबराव देशमुख यांचे शतकोत्तर रौप्य महोत्सवी जयंती वर्षानिमित्त

विशेष व्याख्यान

विषय - लोकमहर्षी डॉ. पंजाबराव देशमुख : जीवन व कार्य

बुधवार दिनांक : ४ डिसेंबर २०२४, वेळ : दुपारी ०२.३० ते ३.३०

कार्यक्रमाचे अध्यक्ष

मा. प्रा. डॉ. संजीव सोनवणे

कुलगुरू

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक

विशेष उपस्थिती

डॉ. जोगेन्द्रसिंग बिसेन

प्र-कुलगुरू

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त
विद्यापीठ, नाशिक

प्रमुख वक्ता

मा. श्री. हेमंत वासुदेवराव काळमेघ

कार्यकारिणी सदस्य

श्री शिवाजी शिक्षण संस्था,
अमरावती

समन्वयक

मा. श्री. दिलीप भरड

कुलसचिव

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त
विद्यापीठ, नाशिक

मा. डॉ. ओमराज देशमुख

प्राचार्य

विज्ञान महाविद्यालय,
नागपूर

आयोजक

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक

श्री शिवाजी शिक्षण संस्था, अमरावती द्वारा संचालित विज्ञान महाविद्यालय, नागपूर

या व्याख्यानास आपली उपस्थिती प्रार्थनीय आहे.

स्थळ

सभागृह यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक

Snapshots from the Lecture at Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University, Nashik

Hon. Pro-Vice Chancellor Dr. Jogendra Singh Bisen welcoming the Chief Guest Hon. Shri. Hemant Vasudevrao Kalmegh (Executive Member, Shri Shivaji Education Society, Amravati)

Chief Guest Hon'ble Shri. Hemant Vasudevrao Kalmegh sir (Executive Member, Shri Shivaji Education Society, Amravati) addressing and guiding the audience

Hon. Pro-Vice Chancellor Dr. Jogendra Singh Bisen welcoming the Chief Speaker Hon. Shri. Hemant Vasudevrao Kalmegh (Executive Member, Shri Shivaji Education Society, Amravati)

'लोकमहर्षी डॉ. पंजाबराव देशमुख : जीवन व कार्य' विषय पर व्याख्यान

पंजाबराव देशमुख ने वर्ष 1951 में ग्रामीण लोगों को आत्मनिर्भर बनाने का सपना देखा था: हेमंत कालमेघ

महानगर नेटवर्क

नाशिक
श्री शिवाजी शिक्षा संस्थान, अमरावती, नागपुर द्वारा डॉ. के सहयोग से संचालित यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विश्वविद्यालय और विज्ञान महाविद्यालय। पंजाबराव देशमुख के शताब्दी रजत जयंती वर्ष के अवसर पर श्री. हेमंत कालमेघ, कार्यकारी सदस्य, श्री शिवाजी शिक्षण संस्थान, अमरावती के 'लोक महर्षि डॉ. पंजाबराव देशमुख: जीवन और कार्य' विषय पर व्याख्यान विश्वविद्यालय के कुलपति प्रो. इसका आयोजन संजीव सोनावणे के मार्गदर्शन में किया

गया। इस अवसर पर कार्यक्रम को अध्यक्षता मुक्त विश्वविद्यालय के कुलपति डॉ. जोगेन्द्र सिंह बिसेन थे। साथ ही प्रबंधन बोर्ड के सदस्य एवं विश्वविद्यालय के निदेशक डॉ. संजोवनी महाले,

निदेशक डॉ. ओमराज देशमुख, प्रिंसिपल, जयदीप निकम, कॉलेज ऑफ साइंस, नागपुर भी उपस्थित थे। अपने विचार व्यक्त करते हुए श्रीमान. हेमंत कालमेघ ने कहा कि पंजाबराव देशमुख ने शिक्षा

के क्षेत्र में अपना काम अपनी माँ को समर्पित कर दिया था। कृषि के क्षेत्र में कार्य उनके पिता को समर्पित था। उनका मानना था कि धर्म, जाति, वर्ण, रंग से परे हम सब एक हैं और इसीलिए उन्होंने छात्रावास की स्थापना इस उद्देश्य से की कि सभी जाति और धर्म के बच्चे/छात्र एक ही स्थान पर रहकर पढ़ाई करें शिक्षा के साथ-साथ कड़ी मेहनत भी होनी चाहिए। पंजाबराव देशमुख कहते थे कि जीवन भर अर्जित की गई शिक्षा ही सच्ची शिक्षा है। उन्होंने अंत में दर्शकों से अपील की कि सभी को पंजाबराव देशमुख के विभिन्न कार्यों को पढ़ना चाहिए।

अमर

YCMOU PRO BHR M3 101224

पंजाबराव देशमुख यांच्या जयंतीनिमित्त हेमंत कालमेघ यांचे व्याख्यान संपन्न

नाशिक (प्रभर प्रतिनिधी)
:- यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ आणि श्री शिवाजी शिक्षण संस्था, अमरावती संचालित विज्ञान महाविद्यालय, नागपूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने डॉ. पंजाबराव देशमुख यांच्या शतकोत्तर सौम्यमहोत्सवी जयंती वर्षानिमित्त विद्यापीठाच्या शैक्षणिक इमारतीच्या सभागृह येथे अमरावती येथील श्री शिवाजी शिक्षण संस्थेचे कार्यकारिणी सदस्य हेमंत काळमेघ यांचे 'लोकमहर्षी डॉ. पंजाबराव देशमुख : जीवन व कार्य' या विषयावरील व्याख्यान विद्यापीठाचे कुलगुरु प्रा. संजीव सोनावणे यांच्या मार्गदर्शनाखाली आयोजित करण्यात आले होते.

याप्रसंगी कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थानी मुक्त विद्यापीठाचे प्र-कुलगुरु डॉ. जोगेंद्रसिंह बिसेन हे होते, तसेच मंचावर विद्यापीठाच्या व्यवस्थापन मंडळाच्या सदस्य तथा संचालक डॉ. संजीवनी महाले, संचालक डॉ. जयदीप निकम, विज्ञान महाविद्यालय, नागपूरचे प्राचार्य ओमराज देशमुख हे देखील उपस्थित होते.

आपले विचार व्यक्त करताना हेमंत काळमेघ यांनी सांगितले, की पंजाबराव देशमुखांनी आपले शैक्षणिक क्षेत्रातील कार्य आपल्या आईला समर्पित केले होते, तर कृषी क्षेत्रातील कार्य आपल्या वडिलांना समर्पित केले होते. धर्म, जात, पंथ व रंग यांना वेगळे न मानता आपण सर्व एक आहोत, असे ते मानत

मुक्त विद्यापीठात डॉ. पंजाबराव देशमुख यांचे शतकोत्तर सौम्यमहोत्सवी जयंती वर्षानिमित्त आयोजित कार्यक्रमात आपले विचार व्यक्त करताना हेमंत काळमेघ, समवेत मुक्त विद्यापीठाचे प्र-कुलगुरु डॉ. जोगेंद्रसिंह बिसेन, डॉ. संजीवनी महाले, डॉ. जयदीप निकम, प्राचार्य ओमराज देशमुख.

आणि म्हणूनच सर्व जाती-धर्मातील मुले व विद्यार्थी एका ठिकाणी शिक्षण आणि एका ठिकाणी राहावे या उद्देशाने त्यांनी वसतिगृह स्थापन केले. शिक्षणासोबत परिश्रम केले पाहिजेत. जीवन जगत जगत घेतलेले शिक्षण हे खरे शिक्षण असे पंजाबराव देशमुख म्हणत. त्यांचा कर्मकांडावर विश्वास नव्हता, म्हणून आपल्या वडिलांच्या श्रद्धाप्रसंगी त्यांनी अस्पृश्य विद्यार्थ्यांना त्यांच्या घरी नेऊन जेऊ घातले. पंजाबराव देशमुख हे वेळेचे नियोजन आणि वेळेचे भान असलेले व्यक्तिमत्त्व होते. म्हणूनच त्यांनी स्वातंत्र्यलढा, शैक्षणिक कार्य आणि त्याचबरोबर कृषिक्षेत्रातील योगदान यांचा एकाच वेळी समतोल साधला. त्यांनी विदर्भाबरोबरच देशात इतरही ठिकाणी आपल्या कार्याचा ठसा उमटवला आहे. कृषीमंत्री असताना त्यांनी भारतभर सभा घेऊन

शेतकऱ्यांना मार्गदर्शन केले. त्यांनी दिल्ली येथे जागतिक कृषीप्रदर्शन भरविले होते. त्याप्रदर्शनास त्याकाळी जवळपास ३५ लाख शेतकऱ्यांनी भेट दिली होती. सन १९६१ मध्ये पंजाबराव देशमुख यांच्या हीरकमहोत्सवानिमित्त यशवंतराव चव्हाण प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित होते, त्यावेळी त्यांनी शिक्षणाची गंगा बहुजनांपर्यंत नेण्याचे कार्य भाऊसाहेबांनी केले, असे गौरवोद्गार काढले. त्याचप्रमाणे यशवंतरावांच्या नावाने असलेले मुक्त विद्यापीठदेखील ज्ञानगंगा घरोघरी नेण्याचे काम करत आहे, असेही शेवटी काळमेघ यांनी सांगितले.

आपले अध्यक्षीय मनोगत व्यक्त करताना प्र-कुलगुरु डॉ. जोगेंद्रसिंह बिसेन यांनी सांगितले, की पंजाबराव देशमुखांचे वरील कार्याबरोबरच राजकारणातदेखील मोठे योगदान होते. समाजातील

प्रश्नांच्या संदर्भात त्यांना जाण होती. पंजाबराव देशमुख यांच्या कार्याचे विविध ग्रंथ वाचले पाहिजे, म्हणजे त्यांच्या कार्यरत्नी आपल्याला सखोल माहिती मिळेल, असेही त्यांनी शेवटी उपस्थितांना आवाहन केले. तसेच श्री शिवाजी शिक्षण संस्थेने विद्यापीठाला कार्यक्रमाच्या आयोजनाची संधी दिली, त्याबद्दल त्यांनी संस्थेचे आभार मानले.

कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक डॉ. गजानन जाधव यांनी केले. सूत्रसंचालन डॉ. पूनम वाघ यांनी केले, तर आभार प्राचार्य ओमराज देशमुख यांनी मानले. संपूर्ण कार्यक्रमाचे नियोजन विद्यापीठाच्या अंतर्गत गुणवत्ता आश्वासन केंद्राचे संचालक डॉ. मधुकर शेवाळे आणि त्यांच्या सहकाऱ्यांनी केले होते. कार्यक्रमास विविध विद्याशाखेचे संचालक, प्राध्यापक, शिक्षक, अधिकारी, कर्मचारी व शैक्षणिक संयोजक उपस्थित होते.